

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ЦІВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

Ужгород - 2022

Упорядники:

начальник навчально-методичного центру ЦЗ та БЖД Закарпатської області полковник служби цивільного захисту *Богдан Р.І.*

завідувач Ужгородських територіальних курсів ЦЗ та БЖД *Шако В.І.*

начальник обласного методичного кабінету (безпеки життєдіяльності населення) навчально-методичного центру ЦЗ та БЖД Закарпатської області *Федор О.Т.*

методист обласного методичного кабінету (безпеки життєдіяльності населення) *Ільницька І.М.*

Рекомендації розроблені з метою інформування населення щодо дій у надзвичайних ситуаціях пов'язаних з ризиками виникнення пожеж, аварій, катастроф внаслідок військових дій на територіях, на яких введено воєнний стан.

АЛГОРИТМ ДІЙ В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ

- Обговори найгірші можливі сценарії з членами вашої родини.
- Визнач негаразди та кризові ситуації, які можуть статися.
- Обміркуй поведінку у випадку кожної з можливих ситуацій.
- Кожен член родини повинен знати найбезпечніші місця в оселі, де можна сховатися подалі від вікон, куди бігти, а коли ховатися вдома, навпаки, небезпечно.
- Обговори план дій на випадок, якщо усі члени родини опинилися у різних локаціях під час надзвичайної ситуації.
- Визнач, яким чином ти потурбуєшся про дітей, інших членів родини похилого віку та/або з інвалідністю.
- Обери місце зустрічі на випадок, якщо усі члени родини опинилися в різних локаціях під час надзвичайної ситуації, а також на випадок, коли необхідно терміново покинути оселю.
- Визнач два місця зустрічі для вашої родини, одне місце просто неба, а інше – в оселі надійної людини.
- Переконайся, що тобі відомі місця зустрічі близьких тобі людей та їхні номери телефонів.
- Заздалегідь знайди захисні споруди цивільного захисту, у яких ти зможеш сховатися.
- Подумай, яким чином потурбуєшся про домашніх тварин.
- Залишайся у закритому приміщенні, якщо немає змоги покинути забруднену територію.
- Закрий та загерметизуй вікна твого житла (квартири чи приватного будинку) клейкою стрічкою або іншими засобами, загерметизуй отвори вентиляційної системи ганчір'ям або папером, закрій входні двері вологою тканиною.
- Піднімись на верхні поверхи будинку – багато небезпечних речовин важчі за повітря і збираються у низинах.
- Не покидай приміщення без потреби.
- Підготуйся до можливої евакуації, не панікуйте, попередьте сусідів та родичів.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ КАТАСТРОФІЧНИХ ЗАТОПЛЕННЯХ

Повені та затоплення населених пунктів виникають через бурхливі підйоми рівня води, навіть у невеликих річках, у результаті швидкого танення снігу, утворення льодових запруд, тривалих дощів. Повені викликають активізацію зсувів, заболочування, засолення ґрунтів, розмив шляхів, забруднення питної води.

Як діяти під час загрози виникнення повені

1. Сирени та переривчасті гудки підприємств та транспортних засобів - це сигнал **“Увага всім”**. Негайно ввімкніть радіоприймач або телевізор. Уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та інструкції про порядок дій, не користуйтеся без потреби телефоном, щоб він був вільним для зв'язку з вами.
2. Попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.
3. Дізнайтеся у місцевих органах державної влади та місцевого самоврядування місце збору мешканців для евакуації та готуйтеся до неї.
4. Підготуйте документи, одяг, найбільш необхідні речі, запас продуктів харчування на декілька днів, медикаменти. Складіть усе у валізу. Документи зберігайте у водонепроникному пакеті.

5. Від'єднайте всі споживачі електричного струму від електромережі, вимкніть газ.
6. Перенесіть більш цінні речі та продовольство на верхні поверхи або підніміть на верхні полиці.
7. Переженіть худобу, яка є у вашому господарстві, на підвищену місцевість.

Дії в зоні раптового затоплення під час повені, паводка

1. Зберігайте спокій, уникайте паніки.
2. Швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі.
3. Надайте допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу.
4. По можливості негайно залишіть зону затоплення.
5. Перед виходом з будинку вимкніть електрику та газ, загасіть вогонь у грубах. Зачиніть вікна та двері, якщо є час - закрийте вікна та двері першого поверху дошками (щитами).
6. Відчиніть хлів - дайте худобі можливість рятуватися. Підніміться на верхні поверхи. Якщо будинок одноповерховий - займіть горішні приміщення.
7. До прибуття допомоги залишайтеся на верхніх поверхах, дахах, деревах чи інших підвищеннях, сигналізуйте рятувникам, щоб вони мали змогу швидко вас знайти.
8. Перевірте чи немає поблизу постраждалих, надайте їм, по можливості, допомогу.
9. Потрапивши у воду, зніміть з себе важкий одяг і взуття, відшукайте поблизу предмети, якими можна скористатися до одержання допомоги. Не переповнюйте рятувальні засоби (катери, човни, плоту тощо).

Дії після повені, паводка

1. Переконайтесь, що ваше житло не отримало внаслідок повені ніяких ушкоджень та не загрожує заваленням, відсутні провалини в будинку і навколо нього, не розбите скло і немає небезпечних уламків та сміття.

2. Не користуйтеся електромережею до повного осушення будинку. Обов'язково кип'ятіть питну воду, особливо з джерел водопостачання, які були підтоплені.
3. Просушіть будинок, проведіть ретельне очищення та дезінфекцію забрудненого посуду і домашніх речей та прилеглої до будинку території. Електроприладами можна користуватися тільки після їх ретельного просушування.
4. Заборонено вживати продукти, які були підтоплені водою під час повені. Позбавтеся від них та від консервації, що була затоплена водою і отримала ушкодження.
5. Все майно, що було затопленим, підлягає дезінфекції.
6. Дізнайтеся у місцевих органах державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

ГІДРОДИНАМІЧНА АВАРІЯ

Гідродинамічна аварія - це надзвичайна ситуація, зв'язана із виходом з ладу (руйнуванням) гідротехнічного спорудження або його частини, і некерованим переміщенням великих мас води, що несе руйнування і затоплення великих територій.

До основних потенційно небезпечних споруд відносяться **греблі, водозабірні і водозбірні споруди (шлюзи)**.

Руйнування (прориви) гідротехнічних споруд відбувається в результаті дії сил природи (землетрусів, ураганів, розмивів гребель) або дії людини (нанесення ударів ядерною або звичайною зброєю по гідротехнічних спорудженнях, великим греблям, диверсійних актів), а також із-за конструктивних дефектів або помилок проектування. Наслідками гідродинамічних аварій є:

- ушкодження і руйнування гідровузлів і короткочасне або довгострокове припинення виконання ними своїх функцій;
- ураження людей і руйнування споруд хвилиною прориву, що утвориться в результаті руйнування гідротехнічного спорудження, що має висоту від 2 до 12 м і швидкість руху від 3 до 25 км/год (для гірських районів — до 100 км/ч);
- катастрофічне затоплення великих територій шаром води від 0,5 до 10 м і більше.

Як підготуватися до гідродинамічної аварії ?

Якщо Ви проживаєте на прилеглий до гідровузла території, уточніть, чи попадає вона в зону впливу хвилі прориву і можливого катастрофічного затоплення.

Довідайтеся, чи розташовані поблизу місця Вашого проживання височини, і які найкоротші шляхи руху до них.

Вивчіть самі й ознайомте членів родини з правилами поведінки при хвилі прориву і затопленні місцевості, з порядком загальної і особистої евакуації.

Заздалегідь уточніть місце збору евакуйованих, складіть перелік документів і майна, що вивозяться при евакуації.

Запам'ятаєте місця перебування човнів, плотів, інших плавзасобів і підручних матеріалів для їхнього виготовлення.

Що робити при загрозі гідродинамічної аварії ?

При одержанні інформації про загрозу затоплення і про невідкладну евакуацію, у встановленому порядку виходьте (виїжджайте) з небезпечної зони в призначений безпечний район або на піднесені ділянки місцевості.

Візьміть із собою документи, коштовності, предмети першої необхідності і запас продуктів харчування на 2-3 доби. Частина майна, яку потрібно зберегти від затоплення, але не можна взяти із собою, перенесіть на горище, верхні поверхи будинку, дерева і т.д.

Перед виходом з будинку виключіть електрику і газ, щільно закрийте вікна, двері, вентиляційні й інші отвори.

Що робити в умовах повені при гідродинамічних аваріях?

При раптовому затопленні для порятунку від удару хвилі прориву терміново займіть найближче піднесене місце, заберіться на велике дерево або верхній поверх стійкого будинку. У випадку перебування у воді, при наближенні хвилі прориву пірніть у глибину при основі хвилі.

Опинившись у воді, уплав або за допомогою підручних засобів вибирайтеся на сухе місце, найкраще на дорогу або дамбу, по яких можна добратися до незатопленої території. При підтопленні вашого будинку відключіть його електропостачання, подайте сигнал про перебування в будинку (квартирі) людей шляхом вивішування з вікон удень прапора з яскравої тканини, а вночі — ліхтаря.

Для одержання інформації використовуйте радіоприймач з автономним джерелом живлення. Найбільш коштовне майно перемістіть на верхні поверхи і горища. Організуйте облік продуктів харчування і питної води, їхній захист від впливу прибуваючої води й ощадливу витрату. Готуючись до можливої евакуації по воді, візьміть документи, предмети першої необхідності, одяг і взуття з водовідштовхувальними властивостями, підручні рятувальні засоби (надувні матраци, подушки).

Не намагайтеся евакуюватися самостійно. Це можливо тільки при видимості незатопленої території, загрозі погіршення обстановки, необхідності одержання медичної допомоги, повній витраті продуктів харчування і відсутності перспектив в одержанні допомоги зовні.

Що робити після гідродинамічної аварії ?

Перед тим, як увійти в будинок, переконаєтеся у відсутності значних ушкоджень перекриттів і стін. Провітріть будинок для видалення газів, що нагромадилися. Не використовуйте джерела відкритого вогню до повного провітрювання приміщення і перевірки справності системи газопостачання. Перевірте справність електропроводки, труб газопостачання, водопроводу і каналізації. Користуватися ними дозволяється тільки після висновку фахівців про справність і здатність до роботи.

Просушіть приміщення, відкривши всі двері та вікна. Приберіть бруд із полу і стін, відкачайте воду з підвалів. Не вживайте харчові продукти, що знаходилися в контакті з водою.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ АВАРІЯХ НА ХІМІЧНО-НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ (ХЛОР, АМІАК)

Аварії (катастрофи) на хімічно-небезпечних підприємствах можуть супроводжуватися викидом (виливом) в атмосферу і на прилеглу територію небезпечних хімічних речовин (НХР), таких як хлор, аміак, синильна кислота, фосген, сірчаний ангідрид та інші. Це являє серйозну небезпеку для населення, заражене повітря уражає органи дихання, а також очі, шкіру та інші органи.

Особливо небезпечні аварії на підприємствах, які виробляють, використовують або зберігають НХР, вибухо- і вогненебезпечні матеріали. До них належать заводи і комбінати хімічної, нафтохімічної і нафтопереробної промисловості, підприємства, оснащені холодильними установками (молокозаводи, м'ясокомбінати, холодильники), котрі як холодоносії використовують аміак, підприємства з виробництва добрив і пластичних мас.

Об'єкти господарювання, на яких використовуються НХР, є потенційними джерелами техногенної небезпеки. Це хімічно небезпечні об'єкти.

У результаті аварії на об'єкті, де виробляють або використовують НХР, обслуговуючий персонал і населення, яке проживає поблизу об'єкта, сільськогосподарські тварини, посіви та лісові насадження можуть бути уражені ядучими речовинами.

Викид (розлив) небезпечних хімічних речовин на хімічно небезпечному об'єкті, що може призвести до загибелі чи хімічного ураження людей, констатується як аварія на хімічно небезпечному об'єкті.

У разі таких аварій можуть виникати масові ураження людей, тварин, сільськогосподарських та лісгосподарських рослин і насаджень. До хімічно небезпечних об'єктів (підприємств) належать:

- 1) заводи і комбінати хімічних галузей промисловості, а також окремі установки та агрегати, які виробляють або використовують НХР;
- 2) заводи (або їхні комплекси) з переробки нафтопродуктів;
- 3) виробництва інших галузей промисловості, які використовують НХР;
- 4) підприємства, які мають на оснащенні холодильні установки, водонапірні станції й очисні споруди, які використовують хлор або аміак;

- 5) залізничні станції та порти, де концентрується продукція хімічних виробництв, термінали та склади на кінцевих пунктах переміщення НХР;
- 6) транспортні засоби, контейнери і наливні поїзди, автоцистерни, річкові та морські танкери, що перевозять хімічні продукти;
- 7) склади і бази, на яких містяться запаси речовин для дезінфекції, дератизації сховищ для зерна і продуктів його переробки;
- 8) склади і бази із запасами отрутохімікатів для сільського господарства.

Дії у випадку загрози виникнення хімічної небезпеки:

Сирени і переривчасті гудки підприємств - це сигнал **"Увага всім"**. Негайно ввімкніть приймач радіотрансляційної мережі, або телевізор. Уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та порядок дій.

При оголошенні небезпечного стану уникайте паніки.

Попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.

Виконайте заходи щодо зменшення проникнення отруйних речовин в квартиру (будинок): щільно закрийте вікна та двері, щілини заклейте.

Підготуйте запас питної води: наберіть воду у герметичні ємності, підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук).

Дізнайтеся у місцевих органів влади про місце збору мешканців для евакуації та уточніть час її початку. Підготуйтеся: упакуйте у герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби.

Перед виходом з будинку вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засоби захисту.

Дії у випадку раптового виникнення хімічної небезпеки:

Уникайте паніки. З одержанням повідомлення (по радіо або іншим засобам оповіщення) про викид (розлив) в атмосферу НХР та про небезпеку хімічного зараження, виконайте передбачені заходи.

Надягніть засоби індивідуального захисту органів дихання та найпростіші засоби захисту шкіри.

По можливості негайно залишіть зону хімічного забруднення.

Якщо засобів індивідуального захисту немає і вийти із району аварії неможливо, залишайтеся у приміщенні і негайно та надійно герметизуйте приміщення! Зменшити можливість проникнення НХР (парів, аерозолів) у приміщення: щільно закрийте вікна та двері, димоходи, вентиляційні люки, щілини в рамах вікон та дверей заклейте, вимкніть джерела газо-, електропостачання та загасіть вогонь у печах. чекайте повідомлень органів влади з питань надзвичайних ситуацій за допомогою засобів зв'язку.

Знайте, що вражаюча дія конкретної НХР на людину залежить від її концентрації у повітрі та тривалості, тому якщо немає можливості покинути небезпечну зону не панікуйте і продовжуйте вживати заходи безпеки.

Швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти, запас питної води та інші необхідні речі у герметичну валізу та підготуйтеся до евакуації.

Попередьте сусідів про початок евакуації. Надайте допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу.

Залишаючи приміщення (квартиру, будинок) вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засоби захисту.

Виходьте із зони хімічного зараження в бік, перпендикулярний напрямку вітру та обходьте тунелі, яри, лощини - в низинах може бути висока концентрація НХР.

При підозрі на ураження НХР уникайте будь-яких фізичних навантажень, необхідно пити велику кількість рідини (чай, молоко, сік, вода) та звернутися до медичного закладу.

Вийшовши із зони зараження, зніміть верхній одяг, ретельно вимийте очі, ніс та рот, по можливості прийміть душ.

З прибуттям на нове місце перебування, дізнайтеся у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

ХЛОР

Хлор широко застосовують у промисловості, та в разі його витоку – становить загрозу життю і здоров'ю людини.

ЯК РОЗПІЗНАТИ?

- Отруйний газ жовтувато-зеленого кольору, в два рази важчий за повітря, має різкий подразнюючий запах.
- У разі витоку накопичується в низинних ділянках місцевості.
- При розливі з ємностей хлор “димить” та забруднює водойми.
- Використовується для знезараження питної води та стічних вод.

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ

- Надіньте пов'язку, змочену 2% розчином харчової соди або води.
- Проведіть герметизацію квартири, розпилуйте воду в повітрі.
- Вимкніть всі прилади, перекрийте газ.
- Рухайтесь в напрямку, перпендикулярному руху повітря.
- Найбільш безпечні місця – верхні поверхи високих будівель.

СИМПТОМИ ОТРУЄННЯ

- Дискомфорт, подразнення слизової оболонки дихальних шляхів.
- Підвищене слиновиділення.
- Відчуття різі і печіння в очах, слъозотеча, нудота та гіркота у роті.
- Порушення координації, головний біль. Можливі судоми та втрата свідомості.
- При потраплянні на шкірний покрив або слизові оболонки викликає свербіж та почервоніння.

ПЕРША ДОПОМОГА

- Викличте бригаду швидкої допомоги.
- Вийдіть на свіже повітря, зберігайте тепло і спокій.
- Теплою водою обмийте контактуючі ділянки шкіри.

- При непритомності дайте потерпілому вдихнути нашатирний спирт. Не робить штучне дихання. Застосуйте кисневу інгаляцію.
- У разі проковтування викличте блювоту. Не використовуйте розчин соди! Прийміть пару таблеток активованого вугілля.
- Промийте очі водою або 2% розчином соди. Зробіть полоскання рота та носа содовими розчинами.
- Пийте воду, молоко, вживайте їжу, яка містить білок.

АМІАК

Аміак широко застосовують у промисловості. В разі витоку він становить загрозу життю і здоров'ю людини.

У випадку розливу рідкого аміаку і його концентрованих розчинів не можна доторкатися до розлитої рідини.

ЯК РОЗПІЗНАТИ?

- Безбарвний газ з різким задушливим запахом нашатирного спирту, майже у два рази легший за повітря, розчиняється у воді.
- Перевозять у зрідженому стані під тиском, при потраплянні в атмосферу “димить”.
- Випари аміаку високо підіймаються та розсіюються у повітрі.

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ

- Надіньте пов'язку, змочену слабким 5% розчином лимонної кислоти.
- Не користуйтеся відкритим вогнем, перекрийте газ.
- Проведіть герметизацію квартири.
- Вимкніть всі прилади, системи обігріву та охолодження.
- Виходьте із зони забруднення низинами та у напрямку, перпендикулярному руху вітру.

СИМПТОМИ ОТРУЄННЯ

- Сльозотеча, нежить, підвищення слиновиділення.
- Першіння та біль у горлі, напади сухого кашлю, осиплість голосу.
- Головний біль, почуття тиску у грудній клітці, ознаки задухи.
- Диспепсичні розлади (біль у животі, нудота, блювання, печія).
- Розлад дихання і кровообігу, набряк легенів або пневмонія.

- При потраплянні на шкіру можливий хімічний опік.
- При ураженні очей можливий несприятливий прогноз – втрата зору.

ПЕРША ДОПОМОГА

- Викличте бригаду швидкої допомоги.
- Вийдіть на свіже повітря, зберігайте тепло і спокій.
- Зробіть інгаляцію зволеним киснем або теплою водяною паром з розчином ментолу у хлороформі.
- Випийте тепле молоко з харчовою содою та знеболюючі засоби.
- Шкіру промийте проточною водою та накладіть примочки 5% розчином лимонної, оцтової або борної кислоти.
- Очі промийте проточною водою, закачайте розчином дикаїну.
- Рот, ніс, горло промийте 5% розчином лимонної кислоти.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ АВАРІЯХ НА МАГІСТРАЛЬНИХ ГАЗО-, НАФТО-, ПРОДУКТОПРОВОДАХ

Аварія на трубопроводі — аварія на трасі трубопроводу, пов'язана з викидом (розливом) шкідливих хімічних чи пожежо-вибухо-небезпечних речовин, що призвела до загибелі людей чи отримання ними тілесних ушкоджень чи завдала шкоди довкіллю. Залежно від виду транспортного продукту, розрізняють аварії на газопроводах, нафтопроводах, продуктопроводах та інших трубопроводах.

По території України протяжність магістральних газопроводів становить понад 35,2 тис. км, магістральних нафтопроводів — 3,9 тис. км. Їх роботу забезпечує 31 компресорна нафтоперекачувальна і 89 компресорних газоперекачувальних станцій. Протяжність продуктопроводів становить 3,3 тис. км.

Аналіз стану основних фондів та технічного обладнання нафто-, газо- і продуктопроводів показує, що існуюча їх мережа до теперішнього часу виробила свій ресурс і невжиття заходів з її відновлення найближчим часом може призвести до значного підвищення аварійності в цій галузі економіки. При цьому 4,79 тис. км (14 %) лінійної частини магістральних газопроводів відпрацювали свій амортизаційний строк, а 15 тис. км (44 %) мають малонадійні та неякісні антикорозійні покриття з полімерних стрічкових матеріалів, що призводить до інтенсивної корозії металу труб. Потреба в оновленні лінійної частини магістральних газопроводів становить 500 км на рік.

Фактичне виконання робіт з капітального ремонту та реконструкції газотранспортної системи майже у 10 разів нижча від потреби.

Дотримуйся наступних правил:

Закрийте вікна та не відкривайте їх без необхідності. Під час відкриття – завішуйте їх вологою або марлевою тканиною, періодично змінюйте її.

- Уникайте тривалого перебування на повітрі.
- Користуйтеся системою кондиціонування та очищення повітря. Поставте у приміщенні ємності з водою для підвищення вологості повітря.
- Регулярно робіть вологе прибирання.
- У разі запаху диму негайно надягайте вологі маски, віконні та дверні отвори ізолюйте вологою тканиною.
- Збільште споживання рідини до 2-3 літрів на день для дорослих.
- Рекомендується пити підсолену та мінеральну лужну воду, молочнокислі напої (мінеральні напої, киснево-білкові коктейлі). Виключити газовані напої.
- Кілька разів на день приймайте душ, промивайте носа та горло.
- Якщо у вас проблеми із серцево-судинними захворюваннями, додатково проконсультуйтеся з лікарем.
- Найкраще – негайно виїхати з місця близького до аварії, у разі неможливості слідуйте цим мінімальним порадам.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ ПОЖЕЖАХ/ВИБУХАХ НА ГАЗОВИХ РОДОВИЩАХ

Найнебезпечнішим на нафтогазових родовищах був і залишається неконтрольований вихід нафти й газу на поверхню землі, який фахівці назвали міграцією вуглеводнів на поверхню. Цей процес зумовлений геологічною будовою території та властивістю нафти і газу проходити крізь товщу порід. Проявляється таке явище не лише у місцях промислової розробки вуглеводнів, а й навіть там, де ще не ступала людська нога. Зокрема рушійною силою міграції газу є значні перепади тиску в місцях його накопичення, тобто у земних покладах. Завдяки зростаючим тискам і відбувається проходження газу з нижнього покладу до поверхні землі. Для свого проникнення газ «шукає» легкий шлях – відкриті пори. Цьому сприяють так звані зони зменшеної щільності гірських порід, тріщинуватість та розломи земної кори.

Пожежна небезпека процесів буріння свердловин обумовлюється насамперед наявністю великої кількості горючої рідини - нафти і газу, що виходять на поверхню землі, а також можливістю викиду і появи відкритого нафтового фонтана за рахунок високого пластового тиску.

Згідно результатів аналізу великих пожеж на промислах, майже всім пожежам передувало утворення горючого середовища (ГС) на відкритому повітрі в результаті виходу нафти і газу назовні (фонтанування). В умовах відкритого фонтанування на поверхню землі викидається колосальна кількість нафти, що заливає велику територію і створює надзвичайно небезпечну пожежну обстановку.

Якщо сталася пожежа на розташованому поблизу газовому родовищі:

- Не панікувати. негайно ввімкнути приймач радіотрансляційної мережі або телевізор. Уважно прослухати інформацію про надзвичайну ситуацію та порядок дій.
- Підготуйтеся до евакуації: упакуйте в герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби.
- До оголошення евакуації залишайтеся у приміщенні, включіть радіоприймач, телевізор та чекайте повідомлення відділу (управління) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення (району, міста

обласного підпорядкування, області). Негайно та надійно герметизуйте приміщення.

- Чекайте повідомлень органів влади, управління з питань НС через засоби зв'язку.
- Попередьте сусідів, допоможіть інвалідам, дітям та людям похилого віку.
- Приберіть грилі, цистерни з пропаном або інші легкозаймисті матеріали, які можуть бути у вашому дворі.
- Закрийте всі двері та вікна, після чого наповніть раковини, ванни та інші ємності водою, щоб у вас була можливість протистояти вогню.
- Змочування даху може допомогти зменшити ризик потрапляння вогненебезпечних частинок у повітря. Насправді, деякі люди у пожежонебезпечних районах навіть встановлюють для цієї мети спеціальні прилади на даху.

Якщо пожежа дісталася вашого будинку:

- Якщо ви знаєте, що пожежа рухається до вашого району, найкраще що можна зробити це - негайно піти.
- Залишаючи квартиру (будинок): вимкніть джерела газо- та електропостачання та загасіть вогонь у печах; візьміть з собою особисті документи, необхідні речі; надіньте пов'язку (змочену водою), або протигаз (при наявності), накидку або плащ, гумові чоботи.
- Якщо ви не можете піти, затримайтесь всередині будівлі. В іншому випадку, йдіть до найбезпечнішої будівлі чи кімнати з найнижчим рівнем задимленості. Низько присідайте щоб дихати більш чистим повітрям. Якщо у вас немає маски, дихайте через мокру тканину.
- Якщо пожежа настигла вас надворі, спробуйте знайти водойму, щоб сховатись в ній. Якщо це неможливо, знайдіть западину з найменшою кількістю рослинності і ляжте в неї, прикриваючись мокрими ковдрами, одягом або ґрунтом, якщо це можливо.
- Закрийте всі двері та вікна, прокладіть усі щілини мокрою тканиною.
- Зніміть фіранки з вікон. Пересуньте меблі до центральної частини кімнат, подалі від вікон.
- Перевірте, чи є ліхтарик на випадок відключення електрики.

Після пожежі:

- Не повертайтеся, доки вам не накажуть це зробити.
- Послухайте владу, перш ніж пити воду з району де виникла пожежа.
- Уникайте гарячих, задимлених або обвуглених предметів.
- Надішліть повідомлення друзям і родичам, але не телефонуйте. Лінії можуть бути зайняті.
- Носіть маску та зафіксуйте матеріальні збитки.
- Остерігайтеся ризику затоплення, оскільки дерева та захисна рослинність могли бути знищені, оголюючи пухкий ґрунт.

**ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ ПОЖЕЖАХ/ВИБУХАХ НА
НАФТОБАЗАХ, СКЛАДАХ ПММ,
ГАЗОНАПОВНЮВАЛЬНИХ СТАНЦІЯХ**

Дотримуйся наступних правил:

1. Уникати тривалого перебування на повітрі рано-вранці і в спекотну пору. Дітям і вагітним жінкам слід відмовитися від тривалих прогулянок.
2. Обмежити відкривання вікон, особливо вночі та рано вранці. При відкритті накривати їх вологою тканиною та періодично її міняти.

3. Користуватися в побуті та на роботі системами кондиціонування та очищення повітря.
4. Проводити вологе прибирання у житлових приміщеннях та на робочих місцях; корисно також поставити в житлових та робочих приміщеннях ємності з водою, щоб підвищити вологість повітря.
5. Обмежити фізичне навантаження.
6. Уникати вживання алкогольних напоїв та виключити куріння.
7. При посиленні запаху диму рекомендується надягати захисні маски, які слід зволожувати, а віконні та дверні отвори ізолювати вологою тканиною.
8. Збільшити споживання рідини до 2-3 літрів на день для дорослих. Для відшкодування втрати солей та мікроелементів рекомендується пити підсолену та мінеральну лужну воду, молочнокислі напої (знежирене молоко, молочна сироватка), соки, мінеральні напої, киснево-білкові коктейлі. Виключити газовані напої.
9. Виключити з харчування жирну їжу, вживати легкозасвоювану, багату на вітаміни та мінеральні речовини їжу, віддавати перевагу овочам та фруктам.
10. Декілька разів на день приймати душ. Промивати ніс та горло.
11. Для осіб, які страждають на серцево-судинні захворювання пропонується вимірювати артеріальний тиск не менше 2 разів на день, при стійкій артеріальній гіпертензії - звернутися до лікаря.
12. У разі виникнення симптомів гострого захворювання або нездужання (поява ознак задишки, кашлю, безсоння) необхідно звернутися до лікаря.
13. По можливості обмежити поїздки на особистому транспорті, що дає значний внесок у забруднення атмосферного повітря населених місць.
14. При дуже сильному задимленні атмосферного повітря рекомендується по можливості виїхати з населеного пункту, який зазнав задимлення або обмежити час перебування в ньому.

Правила безпеки :

1. Внаслідок згоряння такої кількості нафтопродуктів утворюються небезпечні токсичні речовини – сірчистий ангідрид, окис вуглецю, азоту, сірки, що спричиняють кислотні дощі. Тому намагайтеся не потрапляти найближчим часом під опади, і краще тримати парасольку під рукою.
2. Якщо все ж таки потрапили під «чорний» дощ, вимийтеся з милом та під гарячою водою.
3. Найбільша небезпека — мінеральні залишки, що осідають у вигляді попелу або невидимої масляної плівки на рослинах, покривають полуницю, черешні,

які вже досягають, траву, на якій пасеться худоба, і все це потрапляє потім у молоко і знову ж таки – в організми людей. Продукти, які зростають у дворах у людей, вже не можуть бути придатними – їх не можна їсти.

4. У зоні найбільшої небезпеки люди, котрі живуть біля нафтобази. Наслідком тривалого перебування тут може бути запаморочення, інтоксикація всього організму.

5. Високу загрозу продукти згоряння пального становлять для дітей. Батькам з дітьми, які проживають у цьому районі, краще виїхати із зони ризику, яка, на думку екологів, становить 10 км у радіусі.

6. Якщо це неможливо, то екологи радять хоч утриматися від прогулянок на свіжому повітрі найближчим часом. Насамперед це стосується жителів навколишніх сіл.

7. На вулицю мешканцям району виходити краще у марлевій пов'язці, змоченій у воді. Якщо на вулиці доводиться бути тривалий час, екологи радять скласти в кілька шарів вологий рушник, і дихати через нього.

8. Поки експерти не провели перевірки, мешканцям околиць варто утриматися від зборів грибів, те саме стосується і рибного лову.

9. Особливо варто оберегтися алергікам та астматикам. Не залишайте будинок без інгалятора та намагайтеся перебувати в кімнаті з гарною фільтрацією повітря.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ РАДІАЦІЙНІЙ АВАРІЇ

Радіаційна аварія – це порушення правил безпечної експлуатації ядерно-енергетичної установки, устаткування або пристрою, при якому відбувся викид радіоактивних продуктів або іонізуючого випромінювання за передбачені проектом межі їхньої безпечної експлуатації, що приводить до опромінення населення і забруднення навколишнього середовища.

Основними вражаючими факторами таких аварій є радіаційний вплив і радіоактивне забруднення. Аварії можуть супроводжуватися вибухами і пожежами.

Радіаційний вплив на людину полягає в порушенні життєвих функцій різних органів (головним чином органів кровотворення, нервової системи, шлунково-кишкового тракту) і розвитку променевої хвороби під впливом іонізуючих випромінювань. Радіоактивне забруднення викликається впливом альфа-, бета- і гама- іонізуючих випромінювань і обумовлюється виділенням

при аварії продуктів розподілу ядерної реакції (радіоактивний шлак, пил, осколки ядерного продукту), а також утворенням різних радіоактивних матеріалів і предметів (наприклад, ґрунту) у результаті їхнього опромінення.

Як підготуватися до радіаційної аварії ?

Уточніть наявність поблизу вашого місця проживання радіаційно небезпечних об'єктів і отримайте як можна більш докладну і достовірну інформацію про них.

З'ясуєте в найближчому територіальному управлінні ЦЗ і НС способи і засоби оповіщення населення при аварії на конкретному небезпечному об'єкті і переконаєтеся в справності відповідного устаткування. Вивчіть інструкції про порядок Ваших дій у випадку радіаційної аварії.

Створіть запаси необхідних засобів, призначених для використання у випадку аварії (йодних препаратів, продовольства, води і т.д.).

Що робити при оповіщенні о радіаційній аварії ?

Знаходячись на вулиці, негайно захистіть органи дихання: хусткою (шарфом) і поспішіть укритися в приміщенні. Виявившись в укритті, зніміть з себе верхній одяг і взуття, помістіть їх у пластиковий пакет і прийміть душ. Закрийте вікна і двері. Увімкніть телевізор і радіоприймач для одержання додаткової інформації про аварії із вказівок місцевої влади. Загерметизуйте вентиляційні отвори, щілини на вікнах (дверях) і не підходьте до них без необхідності. Зробіть запас води в герметичних ємностях. Відкриті продукти загорніть у поліетиленову плівку і помістіть в холодильник (шафу).

Для захисту органів дихання використовуйте респіратор, ватно-марлеву пов'язку або підручні вироби з тканини, змочені у воді для підвищення їхніх фільтруючих властивостей.

При одержанні вказівок через ЗМІ проведіть йодну профілактику, приймаючи протягом 7 днів по одній таблетці (0,125 г) йодистого калію, а для дітей до 2-х років – 1/4 частина таблетки (0,04 г). При відсутності йодистого калію використовуйте йодистий розчин: три-п'ять крапель 5% розчину йоду на склянку води, дітям до 2-х років - одну-дві краплі.

Що робити на радіаційно забрудненій місцевості ?

Для попередження або ослаблення впливу на організм радіоактивних речовин:

- виходіть з приміщення тільки в разі потреби і на короткий час, використовуючи при цьому респіратор, плащ, гумові чоботи і рукавички;
- на відкритій місцевості не роздягайтеся, не сідаєте на землю і не куріть, виключіть купання у відкритих водоймах і збір лісових ягід, грибів;
- територію біля будинку періодично зволожуйте, а в приміщенні щодня проводьте ретельне вологе прибирання із застосуванням миючих засобів;
- перед входом у приміщення вимийте взуття, витрусіть і почистіть вологою щіткою верхній одяг;
- воду вживайте тільки з перевірених джерел, а продукти харчування - придбані в магазинах;
- ретельно мийте перед їжею руки і полощіть рот 0,5%-им розчином питної соди.

Дотримання цих рекомендацій допоможе уникнути променевої хвороби.

Що робити при евакуації ?

Готуючись до евакуації, приготуйте засоби індивідуального захисту, у тому числі підручні (накидки, плащі з поліетилену, гумові чоботи, рукавички), складіть в чемодан або рюкзак одяг і взуття по сезону, одноденний запас продуктів, нижню білизну, документи, гроші й інші необхідні речі. Оберніть валізу (рюкзак) поліетиленовою плівкою. Залишаючи при евакуації квартиру, відключіть всі електро- і газові прилади, винесіть у сміттєзбиральник продукти,

що швидко псуються, а на двері прикріпіть оголошення "У квартирі №___ нікого немає".

При посадці на транспорт або формуванні пішої колони зареєструйтеся у представника евакокомісії. Прибувши в безпечний район, прийміть душ і поміняйте білизну і взуття на незаражені.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ АВАРІЯХ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Основними причинами аварій і катастроф на залізничному транспорті є несправності дороги, рухомого складу, засобів сигналізації, централізації і блокування, помилки диспетчерів, неухважність і недбалість машиністів.

Найчастіше відбувається схід рухливого складу з рейок, зіткнення, наїзди на перешкоди на переїздах, пожежі і вибухи безпосередньо у вагонах. Проте, їхати в потязі приблизно в три рази безпечніше, ніж летіти на літаку, і в 10 разів безпечніше, ніж їхати в автомобілі.

Основні профілактичні правила

Знайте, що з погляду безпеки найкращі місця в потязі — центральні вагони, купе з аварійним виходом-вікном або розташовані ближче до виходу з вагона, нижні полки.

Як тільки Ви виявилися у вагоні, довідайтеся, де розташовані аварійні виходи і вогнегасники.

Дотримуйтеся наступних правил:

- при русі потяга не відкривайте зовнішніх дверей, не стійте на підніжках і не висувайтеся з вікон;
- ретельно укладайте багаж на верхніх багажних полках;
- не зривайте без крайньої необхідності стоп-кран;
- запам'ятаєте, що навіть при пожежі не можна зупиняти поїзд на мосту, у тунелі й інших місцях, де ускладниться евакуація;
- куріть тільки у встановлених місцях;
- не возіть із собою легкозаймисті, хімічно- і вибухонебезпечні речовини;
- не включайте в електромережу вагона побутові прилади;
- при запаху горілої гуми або появі диму негайно звертайтеся до провідника.

Що робити при аварії на залізничному транспорті ?

При катастрофі або екстреному гальмуванні закріпіться, щоб не упасти. Для цього схопіться за поручні й упріться в стіну або сидіння ногами. Безпечніше всього опуститися на підлогу вагона. Після першого удару не розслаблюйтеся і тримаєте всі м'язи напруженими доти, поки не стане остаточно зрозуміло, що руху більше не буде.

Як діяти після аварії на залізничному транспорті ?

Відразу після аварії швидко вибирайтеся — з вагона через двері або вікна-аварійні виходи (у залежності від обстановки), тому що висока імовірність пожежі. При необхідності розбивайте вікно купе важкими підручними предметами. При покиданні вагона через аварійний вихід вибирайтеся тільки по-ліву сторону залізничної колії, узявши із собою документи, гроші, одяг або ковдри. При пожежі у вагоні закрийте вікна, щоб вітер не роздував полум'я, і йдіть від пожежі в передні вагони. Якщо це неможливо — йдіть у кінець потяга, щільно закриваючи за собою всі двері. Перш ніж вийти в коридор, підготуйте захист для органів дихання: шапки, шарфи, шматки тканини, змочені водою. Пам'ятайте про те, що при пожежі матеріал, якою облицьовані стіни вагонів малініт — виділяє токсичний газ, небезпечний для життя.

Виявившись зовні, негайно включайтеся в рятувальні роботи: при необхідності допоможіть пасажиром інших купе розбити вікна, витягайте потерпілих і т.д.

Якщо при аварії розлилося паливо, відійдіть від потяга на безпечну відстань, тому що можлива пожежа і вибухи. Якщо струмонесучий провід обірваний і доторкається землі, відходьте від нього стрибками або короткими шажками, щоб убезпечити себе від крокової напруги. Відстань, на яку розтікається електрострум по землі, може бути від двох (суха земля) до 30 м (волога).

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ ПОЖЕЖАХ/ВИБУХАХ НА СКЛАДАХ ОЗБРОЄННЯ

Пожежа чи вибухи на складах озброєння – один із можливих небезпечних видів вогневого враження під час воєнних конфліктів, в результаті якого можлива велика кількість випадкових жертв серед населення.

Факторами небезпеки вибухів боєприпасів є: руйнування будівельних конструкцій будинків та споруд; руйнування на газо-, електромережах; виникнення осередків загоряння, утворення завалів; руйнування систем життєзабезпечення. Додатковою небезпекою є вірогідність детонації боєприпасів та повторні вибухи.

У разі виникнення надзвичайної ситуації на складах зберігання боєприпасів військової частини треба дотримуватися наступних порад:

1. Не панікувати. негайно ввімкнути приймач радіотрансляційної мережі або телевізор. Уважно прослухати інформацію про надзвичайну ситуацію та порядок дій.
2. Повідомити сусідів та близьких про початок евакуації.
3. Швидко зібрати документи, гроші та коштовні речі, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас продуктів на 2-3 доби.
4. Вимкнути джерела водо-, електро та газопостачання, загасити вогонь у грубах.
5. За сигналами гучномовця або радіо чи телевізора, взяти підготовлені речі та вирушити за межі небезпечної зони, або до пункту евакуації.
6. Надати допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу.
7. Потурбуватись стосовно кормів для домашньої худоби.

При першій можливості покиньте разом із сім'єю небезпечну зону. У разі неможливості виїхати особисто, відправте дітей і родичів похилого віку до родичів, знайомих.

Якщо Ви безпосередньо перебуваєте в зоні вибухів, пам'ятайте, що при загрозі вибуху потрібно лягти на живіт, захищаючи голову руками, далі від вікон, закслених дверей, проходів, сходів. В будинку найбезпечніше місце - під перекриттями або в арках проходів. Краще укриття - це підвал. Якщо поряд стався вибух, прийміть заходи до недопущення пожежі та паніки, надайте першу домедичну допомогу постраждалим.

Найчастіше причиною поранення є не пряме влучення боєприпасів, а результат попадання уламків та вплив вибухової хвилі. Снаряди та міни відриваються в верхньому шарі ґрунту, уламки після підриву летять на висоті 30-50 см. над поверхнею землі.

Якщо вибухи застали вас у будівлі

Негайно зійдіть в підвал, у випадку якщо підвал, відсутній або зачинений зайдіть до сусідів на першому поверсі. Існує правило: чим нижче спустишся, тим безпечніше. Як правило снаряди попадають в верхні поверхи.

Якщо вибухи застали вас у будинку зненацька і не лишилося часу зреагувати, швидко йдіть в кімнату віддалену напряму звідки лунають вибухи. Лежачи або сидячи притуліться до несучої стіни, не стійте навпроти вікон. Найчастіше осколки потрапляють у приміщення через вікна. Якщо є

можливість завчасно заклейте скло вікон скотчем або забарикадуйте шафами, це врятує вас від уламків скла.

Укритися під час вибухів можна:

- у спеціально обладнаному бомбосховищі;
- у підземному переході;
- в будь-якій канаві, траншеї, ямі;
- в трубі водостоку під дорогою;
- вздовж високого бордюру чи підмурку паркану;
- у підвалі під капітальними будинками старої забудови;
- в оглядовій ямі гаражу, станції технічного обслуговування;
- в каналізаційних люках.

Після закінчення вибухів:

- Не поспішай покидати укриття: деякі уламки летять траєкторією бумерангу – роблять коло в повітрі й падають поряд з епіцентром вибуху.
- Не піднімайте з землі незнайомі вам предмети. Снаряди можуть бути касетними і місцевість в результаті вибухів спеціальних боєприпасів може бути замінована. Бойові елементи касетних боєприпасів та снаряди які не підірвалися можуть вибухнути від найменшого дотику.
- Не торкайтеся боєприпасів які не здетонували та незнайомих предметів. Не намагайтеся розбирати їх, ніколи не рухайте і не переміщуйте.
- Повідомте поліцію про знахідку якомога швидше.
- Попередьте людей, що знаходяться поруч, про необхідність переміститися у безпечне місце.
- Уважно слідкуйте за дітьми і підлітками, не дозволяйте їм торкатися до будь яких предметів.
- У жодному разі не розбирайте завали самостійно. Викличте фахівців з розмінування та представників аварійно-рятувальної служби.

При поверненні до дому:

- Перевір будівлі на предмет пошкоджень та руйнувань, які можуть спричинити обвал споруд.
- При вході до будівлі ніколи не освітлюй свій шлях за допомогою відкритого вогню та не пали – це може спричинити пожежу або вибух з багатьох причин, головними з яких є виток газу та вогненебезпечних речовин.
- Тримайся на безпечній дистанції від оголених дротів (у тому числі телефонних), оскільки вони становлять смертельну небезпеку.
- Вмикай світло лише після того, як переконаєшся, що дроти неушкоджені та у порядку.
- Перевір, чи немає запаху газу або інших хімічних речовин поряд із будинком та всередині.

Рекомендації обговорено і затверджено на педагогічній раді навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності
Закарпатської області
Протокол № 3 від 30 червня 2022 року